

Шуляківська Т.

Науковий керівник: д.ф.н., проф. Долгополова Л. А.

Прогресивність німецької мови

Стаття присвячена аналізу форм прогресива у німецькій мові.

Ключові слова: прогресивність, усне мовлення, am-форма

Постановка проблеми. Проблема прогресивних вербальних конструкцій німецької мови привертає до себе увагу, тому що це порівняно новий напрям у лінгвістиці, який ще мало досліджений.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед найвідоміших наукових досліджень, присвячених прогресивним конструкціям німецької мови є дослідження М. Рьоделя, Ф. Раймена, П. Бассолі, Т. Мортельманс, О. Краузе.

Мета статті: дослідити типи і форми прогресива в німецькій мові.

Термін «прогресивність» у мовному контексті позначає варіативність мовних форм. Прогресивність у сучасній німецькій мові дуже різноманітна і має ряд форм, декілька з них ми детально розглянемо у даній статті.

Найпоширенішою формою прогресивності є am-форма. Ця конструкція вживається для того, щоб вказати на тривалість дії. Am-форма прогресиву найпоширеніша в рейнському та інших західнонімецьких діалектах, тому часто цю форму прогресива ще називають рейнський, рурський або вестфальський прогресив. Наприклад, замість "*Ich arbeite gerade*" в цих діалектах вживається конструкція "*Ich bin am Arbeiten*". Ця форма використовується не тільки на території походження класичного діалекту, але і в літературній та розмовній мові. Більш радикальні похідні форми, як наприклад: «*Wenn das Kind erst mal am laufen fängt*» або "*Ich bin grad einen Brief am schreiben dran*" передусім зустрічаються в рурському і деяких західнонімецьких діалектах. З плином часу вживання простих прогресивних конструкцій у розмовній мові збільшилось. Як вказано в словнику Дудена, "частина вже вживається в розмовній мові" [2, с. 434].

Олаф Краузе у своїх працях 1997 і 2002 рр. доводить, що am-форма прогресива є найпоширенішою і найбільш граматикалізованою. Am-форма може мати будь яку особу, число і використовуватись майже у всіх часових формах. Дослідник вважає, що прогресив найбільш типовий для таких часових форм як Plusquamperfekt і Futur II [7, с. 57].

Досліджуючи прогресивні форми, нами було виявлено, що am-форма є найпоширенішою в німецькій мові (біля 80% від всіх прогресивних форм).

На основі наступних ознак було досліджено вербальні особливості прогресива:

- після злиття артикля з прийменником *an*, артикль втратив спільну початкову функцію з прийменником; вони обидва почали розвиватись в нейтральні суто граматичні елементи.

- прогресивна форма інфінітива не може сполучуватись із атрибутивними прикметниками

- що стосується актантів у генетиві, то вони сильно обмежені.

Розглянемо детальніше кожен із цих пунктів.

Перший аспект, який стосується делексикалізації та генералізації прийменника *an* можна проілюструвати, звернувшись до рейнсько-рурського діалекту. У цьому діалекті прийменник найбільш часто використовується в структурі функціонального дієслова, що в розмовній мові часто зустрічається з іншими прийменниками:

- *am Rollen kommen (= ins)*
- *am Tanzen kommen (= zum)*

По-друге, інфінітив не може поширюватись за допомогою атрибутивного прикметника, "*Er ist am lautes Singen*", хоча таке поєднання не має жодних проблем у субстантивованому інфінітиві "*Das laute Singen war störend*" [9, с. 86]. Також речення типу "*Er ist am lauten Singen*" не виявлені.

В адвербіальному значенні прикметник може вільно поєднуватись з інфінітивом, але вони не можуть вже мати атрибутивного значення:

- *Jemand ist laut am Singen.* [9: 86]
- *Jemand ist am laut Singen.* (*ebd.*)

Третій аспект стосується актантів у генетиві. Вони теж вважаються неможливими, що суперечить номінальному аналізу. Це можна проілюструвати субстантивованим інфінітивом: "*das Backen der Brötchen*" [9, с. 87]. Хоча шведський вчений Свен-Гунар Андерсон вважає, що у розмовній мові можливе використання додатку в генетиві: *Ich war beim Abwaschen der Teller.* [1, с. 98].

Хоча прогресивні форми і вживаються доволі часто в усному мовленні граматично ж вони, в кращому випадку, згадуються мимохідь. Хельбіг і Буша взагалі не згадують дані конструкції. Айзенберг (1994) згадує *am-* і *beim-* форми у одному із розділів своєї роботи «Прийменник і групи прийменників».

Повертаючись до робіт Краузе, можна сказати, що більшість обмежень, що впливають на am-форми прогресива можуть бути спростовані. Краузе писав, що Plusquamperfekt і Futur в прогресиві не є типовими, тобто вживаються дуже рідко.

У порівнянні з am-формою beim-форма прогресива менш вільна у використанні. Згідно з дослідженням Краузе [8, с. 128], beim-форма не може використовуватись з неінкорпорованими додатками:

Bin ich beim Volleyballspiel wollt ich rückwärts den Ball auffangen und umgeknickt [8, с. 143]

Досліджуючи інтернет-ресурси, можна знайти багато прикладів beim-форми прогресива:

Ich bin beim Überlegen, ob ich mir eine Therm-A-Rest Matte zulegen soll. Sie sind zwar teuer, aber sollen dafür ganz gut sein [8, с. 143].

Як і в am-формі, у beim-формі можливий нульовий актант, але у beim-формі це зустрічається рідше. При введенні у пошуковій системі beim-прогресива було знайдено достатньо результатів, що дає підстави вважати, що beim-форма може існувати незалежно від інших форм. Пасивні й імперативні форми у поєднанні з beim-формою прогресива не використовуються.

Ще одна форма прогресива – **dabei**-прогресив. На відміну від beim-форми ця конструкція може вільно використовуватись з прямими додатками:

Sie ist dabei, die Zeitung zu lesen [7, с. 75].

Проблемою цієї конструкції є високий ступінь синтаксичної складності, що запобігає її повній граматикалізації.

Описова форма і конструкція "zu + Infinitiv" дають змогу утворювати безліч варіантів додатків, таких, як наприклад, актанти в акузативі (1), дативі (2), прийменниковий актант (3):

1. *Die siebte Kunst ist dabei sich radikal zu verändern.*

2. *Im Zimmer lag eine etwa 75 - 80jährige Patientin, gut beleibt und an der Hüfte operiert. Wegen ihres Diabetes sah sie nicht mehr so gut. Eine Schwester war gerade dabei, ihr zu helfen, sich für das Frühstück aufzusetzen.*

3. *Also, wenn wir schon dabei sind über neue Gesetze zu reden, sollten wir doch bei dem Größten Übel der Menschheit anfangen! Damit hätten wir dann auch alles gelöst!*

Висновок: На основі вищесказаного можна зробити висновок, що прогресивні вербальні конструкції в німецькій мові постійно розвиваються і

використовуються. Вони мають різні форми та типи, кожна з форм має свої правила вживання, та основною метою прогресива є вказати на тривалість дії.

Література

1. Andersson, Sven-Gunnar (1989): "On the Generalization of Progressive Constructions. 'Ich bin (das Buch) am Lesen' – Status and Usage in Three Varieties of German." In: Lars-Gunnar Larsson (Hg.), *Proceedings of the Second Scandinavian Symposium on Aspectology*. Uppsala: Almqvist & Wiksel.
2. Dudengrammatik ab 7. Auflage 2006, Rz 594 insb. (Verlaufsform, Progressivkonstruktion).
3. Gabriella Gárgyán: *Der am-Progressiv im heutigen Deutsch*. Frankfurt: Peter Lang Edition 2014.
4. Gisela Zifonun, Ludger Hoffmann, Bruno Strecker et al. (Mannheimer Institut für Deutsche Sprache). *Grammatik der deutschen Sprache*. Berlin - New York: Walter de Gruyter 1997, S. 1877-1880.
5. Gross, Harro (1974): *Der Ausdruck des 'Verbalaspekts' in der deutschen Gegenwartssprache*. Diss. Hamburg.
6. Helbig, Gerhard / Buscha, Joachim (1999): *Deutsche Grammatik. Ein Handbuch für den Ausländerunterricht*. Leipzig / Berlin / München / Wien / Zürich / New York: Langenscheidt Verlag Enzyklopadie.
7. Krause, Olaf (1997): *Progressiv-Konstruktionen im Deutschen im Vergleich mit dem Niederländischen, Englischen und Italienischen*, in: *Sprachtypologie und Universalienforschung* 50/1 (1997), 48-82.
8. Krause, Olaf: *Progressiv im Deutschen. Eine empirische Untersuchung im Kontrast mit Niederländisch und Englisch*. Niemeyer, Tübingen 2002.
9. Reimann, Ariane (1998): *Die Verlaufsform im Deutschen. Entwickelt das deutsche eine Aspektkorrelation?* Diss. Univ. Bamberg.
10. http://www.perlentaucher.de/autoren/21894/Daniela_Kloock.html
11. http://www.thieme.de/viamedici/studienort_rostock/klinik/blutentnahme.html
12. <http://blogs.taz.de/meineguete/2007/08/08/anzeige-gegen-wilders-wg-aufruf-zu-koranverbot>